

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію МОЛОЧЕНКО Вікторії Валеріївни
«Формування у майбутніх фахівців аграрної сфери готовності до партнерської
взаємодії у професійній діяльності», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. Доцільність дослідження обумовлена низкою чинників. По-перше, суть партнерської взаємодії полягає в ефективності вирішення суб'єктами спільних завдань, встановленні взаєморозуміння, співробітництва, прояву толерантності у вирішенні конфліктів, що виникають у реальних життєвих ситуаціях. Вказане розуміння феномену говорить про те, що майбутніх фахівців, зокрема аграрників, необхідно цілеспрямовано, засобами кооперативних форм організування навчання, діалогічних методів, інтерактивних технологій готувати до продуктивної участі у спільній діяльності.

По-друге, соціально-психологічними дослідженнями доведено, що у сучасному світі міжособистісних і ділових відносин партнерство є соціально необхідним. Принципи партнерської взаємодії мають бути закріплені в свідомості людини на рівні переконань і цінностей. Це твердження є справедливим як по відношенню до конкретної особистості, так і по відношенню до колективного суб'єкта - соціальної групи.

По-третє, автор справедливо вказує, що проблему формування готовності майбутніх аграрників до партнерської взаємодії у майбутній професійній діяльності актуалізує суперечність між соціальним запитом на підготовку творчих фахівців, здатних до продуктивної виробничої взаємодії на партнерських засадах, і недостатньою розробленістю педагогічних засобів і методів такої підготовки в аграрних вищих навчальних закладах.

Аналіз наукових педагогічних джерел, проведений Молоченко В., засвідчив, що такий важливий аспект у вищій аграрній освіті, як цілеспрямоване формування у майбутніх фахівців аграрної сфери готовності до партнерської взаємодії у професійній діяльності не став предметом спеціального дослідження. Варто погодитися з дисертанткою у тому, що поза увагою дослідників залишилося наукове обґрунтування сучасних методів, форм організації навчання, педагогічних технологій формування готовності майбутніх фахівців-аграрників до партнерської взаємодії у професійній діяльності.

Представлене дослідження щодо розв'язання наукових аспектів формування у майбутніх фахівців аграрної сфери готовності до партнерської взаємодії у професійній діяльності є актуальним і спрямованим на реалізацію стратегічних завдань вищої аграрної школи.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи Вінницького національного аграрного університету за темою: «Дослідження інноваційних технологій викладання мовознавчих дисциплін у вищій школі в контексті формування лінгвосоціокультурної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю» (державний реєстраційний номер 0112U006698).

У дисертації автор науково обґрунтовує педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців аграрної сфери до партнерської взаємодії у професійній діяльності, розробляє структурну модель цілеспрямованого формування готовності майбутніх фахівців аграрної сфери до партнерської взаємодії та експериментально перевіряє авторське науково-методичне забезпечення цього процесу, окреслює перспективи подальшого наукового пошуку.

Найбільш вагомі наукові результати, які містяться в дисертації

До найбільш вагомих наукових результатів дисертаційного дослідження Молоченко В.В. слід віднести:

обґрунтовані педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців аграрної сфери до партнерської взаємодії у професійній діяльності (забезпечення діалогічного характеру навчальної взаємодії викладачів зі студентами; актуалізація суб'єктного досвіду партнерської взаємодії студентів у навчальному процесі; впровадження в педагогічний процес кооперативної форми навчальної діяльності);

розроблену структурну модель цілеспрямованого формування готовності майбутніх фахівців аграрної сфери до партнерської взаємодії у професійній діяльності;

конкретизовані критерії (когнітивний, мотиваційний, особистісний, комунікативний, діяльнісний), показники та рівні сформованості готовності майбутніх аграрників до партнерської взаємодії у професійній діяльності.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і наукова новизна

Аналіз дисертації Молоченко Вікторії Валеріївни свідчить, що автор з належною повнотою схарактеризувала досліджувану проблему, розробила науковий апарат дослідження, сформулювала концептуальні ідеї, які було послідовно реалізовано в дисертації у процесі розв'язання поставлених завдань.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується ґрунтовним оглядом науково-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних

дослідників з теми дисертації. Достовірність результатів дослідження забезпечується теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням методів, адекватних меті й завданням дослідження, репрезентативністю вибірки у педагогічному експерименті, кількісним та якісним аналізом емпіричних результатів, застосуванням методів математичної статистики.

У перебігу дослідження здобувачем було розв'язано всі поставлені завдання. Вірогідність результатів дослідження, їх наукова новизна, теоретичне та практичне значення досить переконливо аргументовані й не викликають сумнівів.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів полягають у тому, що *вперше* визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців аграрної сфери до партнерської взаємодії у професійній діяльності (забезпечення діалогічного характеру навчальної взаємодії викладачів зі студентами; актуалізація суб'єктного досвіду партнерської взаємодії студентів у навчальному процесі; впровадження в педагогічний процес кооперативної форми навчальної діяльності); *розроблено* структурну модель цілеспрямованого формування готовності майбутніх фахівців аграрної сфери до партнерської взаємодії у професійній діяльності, яка відображає взаємодію основних блоків (цільовий, змістовий, процесуальний, аналітико-результативний) і є ідеальним відтворенням механізмів підготовки майбутніх аграрників до партнерської взаємодії; *конкретизовано* критерії (когнітивний, мотиваційний, особистісний, комунікативний, діяльнісний), показники та рівні сформованості готовності майбутніх аграрників до партнерської взаємодії у професійній діяльності; *уточнено* сутність і структуру готовності майбутніх аграрників до партнерської взаємодії у професійній діяльності в аспекті виокремлення п'яти компонентів досліджуваного феномену: когнітивного, мотиваційного, комунікативного, особистісного, діяльнісного; *подальшого розвитку* набула технологія формування готовності майбутніх фахівців-аграрників до партнерської взаємодії у майбутній професійній діяльності; розвиток полягає в обґрунтуванні системи навчальних завдань, які за змістом відображають аспекти організації партнерської взаємодії на діагностичному, мотиваційному, технологічному та результативно-рефлексивному етапах формування досліджуваної здатності студентів та спрямовані на реалізацію в освітньому процесі принципів діалогічності, суб'єктності, взаємозв'язку особистісної і солідарної відповідальності, креативності, трансформації особистісного досвіду у професійний.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується широким оглядом науково-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників з теми дисертації. Достовірність результатів дослідження забезпечується теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням методів, адекватних меті й завданню дослідження, репрезентативністю вибірки у педагогічному експерименті, кількісним та якісним аналізом емпіричних результатів, застосуванням методів математичної статистики.

У перебігу дослідження здобувачем було розв'язано всі поставлені завдання. Вірогідність результатів дослідження, їх наукова новизна, теоретичне та практичне значення досить переконливо аргументовані й не викликають сумнівів.

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях

Вивчення дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць Молоченко Вікторії Валеріївни надає можливість зробити висновок, що публікації автора досить повно відображають основний зміст і положення дисертації, наукову новизну виконаного дослідження, рівень апробації наукових результатів. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 24 одноосібних публікаціях, з них 14 статей у наукових фахових виданнях України, 3 – в іноземних фахових виданнях, 9 – у матеріалах конференцій, 1 – методичні рекомендації.

Значущість результатів дослідження для науки та практики, рекомендації щодо їх використання

У дослідженні Молоченко Вікторії Валеріївни отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі теорії та методики професійної освіти, що в сукупності розв'язують актуальне наукове завдання щодо з'ясування педагогічних умов, за яких формування готовності студентів аграрних вищих навчальних закладів до партнерської взаємодії у майбутній професійній діяльності буде більш результативним.

Вагомими для розвитку педагогічної науки є отримані Молоченко Вікторією Валеріївною результати в галузі теорії і методики професійної підготовки фахівців-аграрників, зокрема: теоретично *обґрунтовано* педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців аграрної сфери до партнерської взаємодії у професійній діяльності (забезпечення діалогічного характеру

навчальної взаємодії викладачів зі студентами; актуалізація суб'єктного досвіду партнерської взаємодії студентів у навчальному процесі; впровадження в педагогічний процес кооперативної форми навчальної діяльності); *розроблено* структурну модель цілеспрямованого формування готовності майбутніх фахівців аграрної сфери до партнерської взаємодії у професійній діяльності, яка відображає взаємодію основних блоків (цільовий, змістовий, процесуальний, аналітико-результативний) і є ідеальним відтворенням механізмів підготовки майбутніх аграрників до партнерської взаємодії; *конкретизовано* критерії (когнітивний, мотиваційний, особистісний, комунікативний, діяльнісний), показники та рівні сформованості готовності майбутніх аграрників до партнерської взаємодії у професійній діяльності; *уточнено* сутність і структуру готовності майбутніх аграрників до партнерської взаємодії у професійній діяльності в аспекті виокремлення п'яти компонентів досліджуваного феномену: когнітивного, мотиваційного, комунікативного, особистісного, діяльнісного; *подальшого розвитку набула технологія* формування готовності майбутніх фахівців-аграрників до партнерської взаємодії у майбутній професійній діяльності; розвиток полягає в обґрунтуванні системи навчальних завдань, які за змістом відображають аспекти організації партнерської взаємодії на діагностичному, мотиваційному, технологічному та результативно-рефлексивному етапах формування досліджуваної здатності студентів та спрямовані на реалізацію в освітньому процесі принципів діалогічності, суб'єктності, взаємозв'язку особистісної і солідарної відповідальності, креативності, трансформації особистісного досвіду у професійний.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес вищих навчальних закладів авторського організаційно-методичного забезпечення формування готовності майбутніх фахівців аграрної сфери до партнерської взаємодії у професійній діяльності; практичне значення мають розроблені автором міні-лекції, ділові та рольові ігри, тренінгові заняття, система навчальних завдань, що моделюють аспекти організації партнерської взаємодії на відповідних етапах формування досліджуваної здатності студентів, які використовувалися здобувачем під час тривалого педагогічного експерименту, а згодом увійшли до змісту методичного посібника «Формування у майбутніх фахівців аграрної сфери готовності до партнерської взаємодії у професійній діяльності».

Теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть використовуватися при підготовці фахівців у вищих навчальних закладах, викладачами і методистами закладів післядипломної освіти. Відповідні дослідження варто розвинути науковим і науково-педагогічним працівникам

аграрних вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку викладачів вищої школи.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (242 найменування), додатків. Загальний обсяг дисертації – 265 сторінок (основна частина – 202 сторінки, додатки – 36 сторінок). Робота містить 7 таблиць на 7 сторінках, 11 рисунків на 8 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, представлено відомості про організацію і проведення дослідження та апробацію його результатів.

У першому розділі висвітлено теоретичні засади досліджуваної проблеми, розкрито сутність і структуру понять «партнерська взаємодія», «готовність до партнерської взаємодії у професійній діяльності», з'ясовано їх зміст, а також проаналізовано стан сформованості зазначеної готовності у студентів аграрних вищих навчальних закладів. Другий розділ присвячено визначенню й обґрунтуванню педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців аграрної сфери до партнерської взаємодії у професійній діяльності. Третій розділ презентує авторську методику забезпечення обґрунтованих педагогічних умов, організацію та методику проведення формувального експерименту та аналіз його результатів. У загальних висновках сформульовано основні наукові результати щодо розв'язання завдань дослідження та перспективи подальших наукових розвідок.

Дисертаційна робота Молоченко Вікторії Валеріївни за своїм змістом та формою є завершеним дисертаційним дослідженням.

Дискусійні положення, побажання та зауваження щодо змісту дисертації.

1. Тема дисертаційної роботи «Формування у майбутніх фахівців аграрної сфери готовності до партнерської взаємодії у професійній діяльності». Як це видно з назви, об'єкт наукового пошуку – майбутні фахівці аграрної сфери (випускники аграрних технікумів, коледжів, інститутів, університетів). У дисертації досліджуються студенти аграрних університетів. На нашу думку, у меті чи предметі дослідження варто було б цю позицію уточнити.

2. На стор. 12 автореферату подано модель *методики* формування готовності майбутніх аграрників до партнерської взаємодії. Натомість на стор. 14 автор говорить про «модель формування готовності майбутніх фахівців аграрної сфери до партнерської взаємодії». У списку опублікованих праць за темою дисертації (№22) наведено назву праці «Модель формування готовності студентів-

аграріїв до партнерської взаємодії». На нашу думку, за своєю структурною побудовою модель відображає певний процес, а тому логічніше було б тут говорити про модель формування готовності студентів до партнерської взаємодії у професійній діяльності.

3. В авторефераті, на стор. 11 автор зазначає: «У третьому розділі – «Експериментальна методика формування готовності майбутніх аграріїв до партнерської взаємодії у професійній діяльності» – розкрито методику проведення дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на формування досліджуваної якості, проаналізовано та узагальнено одержані результати». Проте у третьому розділі подано підрозділ 3.1, у якому висвітлено методику формування досліджуваної здатності студентів («Методика формування у студентів аграрного університету готовності до партнерської взаємодії у професійній діяльності»). Таким чином, про це також варто було написати в авторефераті.

4. Дисертантці слід було б у вступі чіткіше сформулювати виявлені суперечності. Перша суперечність, що засвідчує наявність протиріччя між «домінуючою спрямованістю педагогічного процесу у вищих аграрних закладах освіти на формування в студентів предметно-фахових знань та вмінь і недостатньою увагою до розвитку їхньої готовності до партнерської взаємодії у майбутній професійній діяльності», є, на нашу думку, непереконливою (друга опозиція щодо недостатньої уваги *когось* нічим не суперечить першій опозиції).

5. У науковій новизні результатів дослідження автор говорить, що уточнено сутність і структуру готовності майбутніх аграріїв до партнерської взаємодії у професійній діяльності, але не вказує, у чому ж це уточнення. Крім цього, у формі наукової новизни *«подальшого розвитку набули»* також треба вказувати, яке знання набуло розвитку. У такій формі наукові результати сприймаються як декларації.

6. У моделі (стор. 12 автореферату) автор некоректно, на нашу думку, називає один з елементів процесуального блоку «Методи і форми роботи». Крім того, в моделі варто було вказати етапи формування готовності (діагностичний, мотиваційний, технологічний, результативно-рефлексивний), які досить детально виписано в роботі та на стор. 13 автореферату.

7. Потребує певного пояснення таблиця 1.2. (стор. 74). Автору слід було б детальніше виписати методику визначення рівнів сформованості досліджуваних здатностей студентів.

8. У висновках до першого розділу матеріал з підрозділу 1.2. недостатньо узагальнено: тут майже не говориться про результати аналізу «стану готовності майбутніх аграріїв до партнерської взаємодії у професійній діяльності».

Висловлені зауваження та побажання не є принциповими і, в цілому, не впливають на позитивну оцінку дисертації Молоченко В.В. «Формування у майбутніх фахівців аграрної сфери готовності до партнерської взаємодії у професійній діяльності».

Висновок

Враховуючи актуальність розглядуваної проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість та відповідність дисертації встановленим вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», автор дослідження Молоченко Вікторія Валеріївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

головний науковий співробітник лабораторії
електронних навчальних ресурсів

Інституту професійно-технічної освіти

Національної академії педагогічних наук України,

доктор педагогічних наук, професор

П.Г. Лузан

